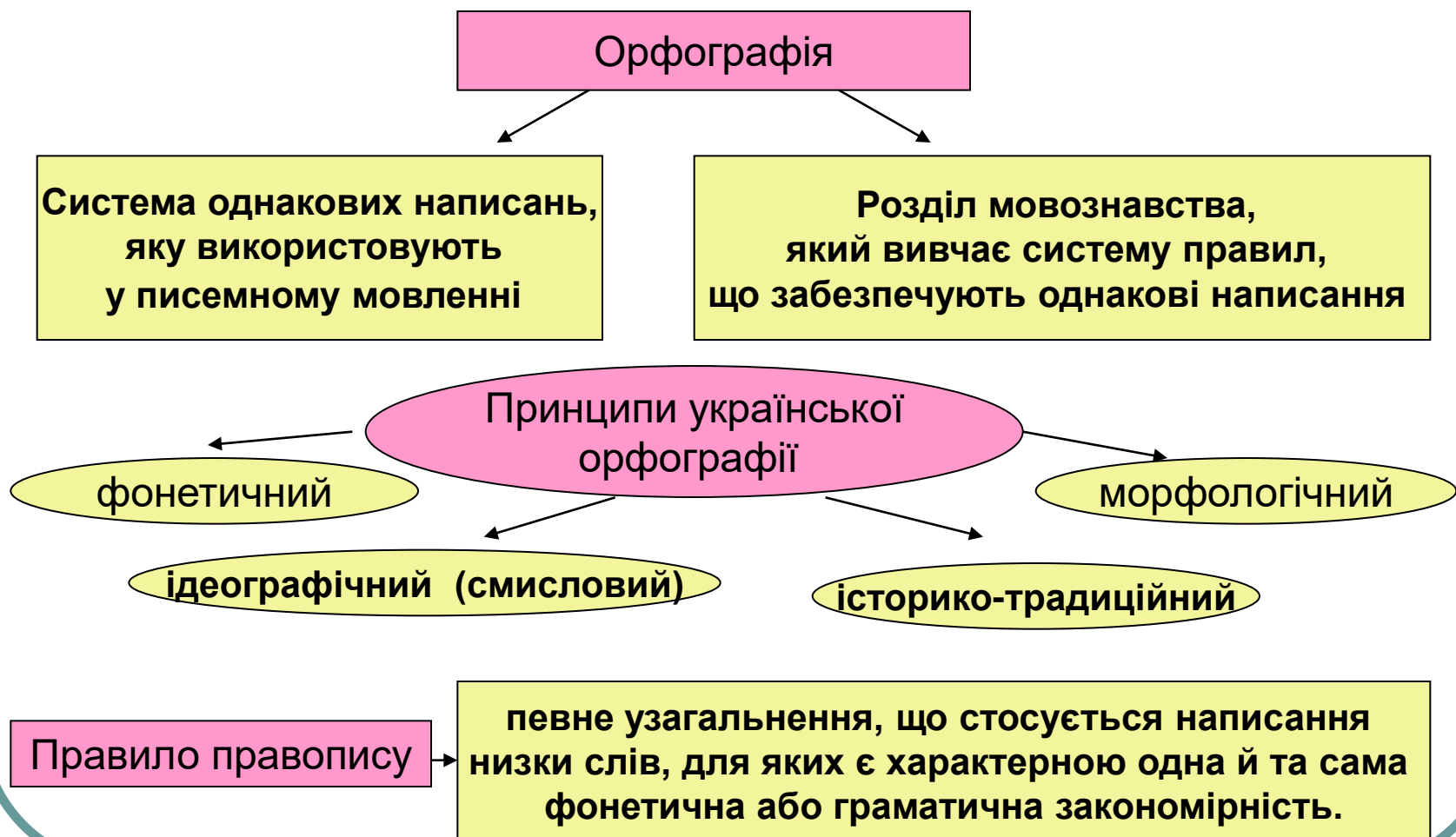

Методика навчання
української мови
в початковій школі

Методика вивчення
ОРФОГРАФІЇ

Орфографія як предмет вивчення

Орфографічні правила

Орфографічні правила визначають вибір написань у таких випадках письма:

- а) позначення звуків буквами в словах (правила правопису слів з ненаголошеними [e], [u], а також із дзвінкими і глухими приголосними);*
- б) написання слів разом і окремо;*
- в) уживання великих букв на початку речення і у власних назвах;*
- г) у разі **перенесення** слів із рядка в рядок;*
- д) у разі скорочення слів та їх сполук (ВНЗ, фізхвилинка тощо).*

ОРФОГРАМА

основна одиниця орфографії

**написання, яке вимагає перевірки,
застосування певного правила правопису
або звернення до словника.**

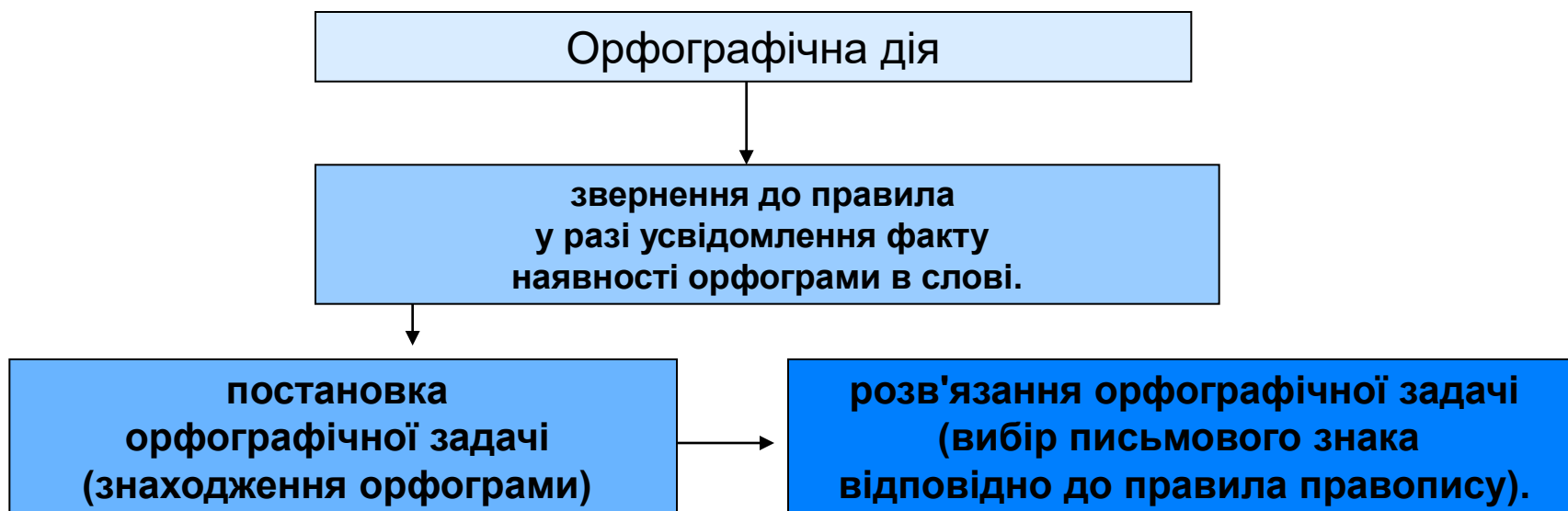
Формування орфографічної грамотності

Основна мета засвоєння правопису —
формування в учнів орфографічної грамотності

Завдання:

- забезпечити засвоєння школярами основних орфографічних понять і правил;
- розвинути в учнів орфографічну пильність (здатність розпізнавати орфограми як у написаних, так і у сприйнятих на слух словах);
- виробити на основі теоретичних знань практичні правописні вміння;
- домогтися запам'ятовування написання слів з орфограмами, які не перевіряються;
 - виховати в учнів потребу звертатися в разі необхідності до орфографічного словника, озброїти їх уміннями користуватися таким словником;
 - сформувати в дітей навички самоконтролю і виправлення допущених під час письма орфографічних помилок.

Орфографічна дія

Залежить від таких факторів:

- якісне засвоєння мовних знань;
- розвинуте мовлення, зокрема, багатий лексичний запас;
- сформовані аналітико-синтетичні вміння фонетичного графічного, слово-твірного та граматичного характеру;
- необхідний рівень орфографічної пильності;
- швидкість виконання розумових операцій.

Орфографічна задача

Розв'язуючи орфографічну задачу, школяр має :

- знайти, розпізнати орфограму;
- визначити її тип;
- накреслити спосіб розв'язання задачі;
- визначити послідовність «кроків» розв'язання задачі;
- виконати дії згідно з алгоритмом;
- написати слово правильно.

Необхідно навчити учнів:

- ставити орфографічні задачі (знаходити орфограми);
- визначати тип орфограми і пов'язувати її з певним правилом правопису;
- застосовувати правило, правильно користуватись алгоритмом розв'язання орфографічної задачі;
- здійснювати орфографічний самоконтроль.

Умови формування орфографічної грамотності

- Розвиток мовленнєвого (фонематичного) слуху і кінестетичних (мовнорухових, або артикуляційних) відчуттів і уявлень.
- Свідоме й міцне засвоєння теоретичних знань з орфографії, виконання достатньої кількості правописних вправ, різних за ступенем складності й рівнем само-стійності.
- Розвиток усіх видів пам'яті.
- Розвинута орфографічна пильність.
- Розуміння значення слова, усвідомлення його словотворчих і граматичних відношень.

Робота над засвоєнням правил правопису

Види правописних вправ

Мовні вправи - види навчальної діяльності, що ставлять учнів перед необхідністю багаторазового і варіативного застосування набутих знань у різних зв'язках і умовах.

Види вправ

- спостереження над мовою з певною метою;
- різні види розбору;
- різні види списування із завданням;
- конструювання мовних одиниць;
- творчі вправи.

Формування орфографічних навичок

- вивчення, усвідомлення правила,
- вироблення вміння користуватися правилом, перенесення його на інші приклади,
- вміння розпізнавати аналогічні написання,
- поступова автоматизація свідомих навичок

I. Вправи на розпізнавання орфограми;

II. Вправи на часткове застосування правила;

III. Вправи на повне застосування правила.

Орфографічний розбір

Р
І
З
Н
О
В
И
Д
И

Р
О
З
Б
О
Р
У

Фонетико-орфографічний

передбачає аналіз фонетичних написань.
За своєю суттю й методикою нагадує частковий звуко-буквений розбір.

Граматико-орфографічний

має на меті пояснити правопис відмінкових закінчень, учні називають граматичні ознаки слова.

Аналіз морфологічних написань.

Поєднання фонетико-орфографічного і морфемного

Порядок

орфографічного розбору:

1. Знайти орфограму або орфограми в слові (якщо проводиться не частковий, а повний аналіз виділеного слова).
2. Співвіднести виділену орфограму з відповідним правилом і дати визначення цьому орфографічному правилу.
3. Графічно позначити орфограму в слові.

Орфографічний розбір може бути повним і частковим.

Фонетичні написання

Визначаються вимовою

Необхідність навчання учнів вимовляти слова згідно з нормами української орфоєпії

Фонетичний принцип

вільне оперування фонемами

володіння навичкам звуко-буквеного аналізу й синтезу

практичне засвоєння норм літературної вимови

Методи навчання

спостереження

аналіз мовних явищ

виконання вправ

Прийоми

використання вимовного зразка (прийом наслідування)

фонетико-орфоєпічний та фонетико-графічний розбори

порівняння вимовних дій, порівняння вимовних дій, слухових сприймань, фонетичної і графічної форми слова

Морфологічні написання

Етапи засвоєння морфологічних написань:

I. Підготовка до вивчення правила і створення умов для його засвоєння (1—2 класи)

II. Вивчення правила, його закріплення й поглиблення з метою вироблення вмінь і доведення їх до рівня міцної, свідомої навички (3—4 класи)

III. Подальше повторення в курсі рідної мови в основній ланці школи

Опосередковано спираються на вимову слова

Перевірка написання шляхом змінювання слова або добору споріднених слів

Уміння школярів:

- знайти орфограму, що потребує перевірки, і вказати, в якій морфемі вона знаходиться;
- пояснити, чому слово перед записом потрібно перевіряти;
- правильно дібрати перевірне слово;
- обґрунтувати, чому дібране слово є перевірним;
- самостійно дібрати слово на це правило.

Запам'ятовування історичних написань

Методи і прийоми:

а) мовний аналіз — прийоми фонетичного і звуко-буквеного розбору, орфо-графічного коментування, усного проговорювання;

б) зорове запам'ятовування — прийоми зорового диктанту, списування із за-вданнями, перевірка слів за словником, виділення орфограм різними способами;

в) зіставлення графічної і звукової форм слів: різні види слухових диктантів;

г) складання словосполучень зі словами, які треба запам'ятати;

д) складання речень, уживання «словникових» слів у контекстovому мов-ленні;

е) цікаві форми роботи з використанням слів, що не перевіряються: словесні ігри; розгадування ребусів, кросвордів, загадок; проведення конкурсів, вікторин тощо.

Робота над пунктуацією

Структурно-синтаксичний

Принципи пунктуації

Інтонаційний

Синтаксичний

Смисловий

Пунктуаційний розбір

1. Назвати синтаксичну одиницю, в якій пояснюються розділові знаки (однорідні члени речення, звертання).
2. Назвати розділовий знак (кома, крапка, знак питання, знак оклику).
3. Сформулювати пунктуаційне правило.
4. Указати на співвідношення пунктуації та інтонації (збіг, розбіжність, Відсутність інтонаційних ознак).

Алгоритм перевірки однорідних членів і розділових знаків:

1. Прочитай речення. Скільки в ньому підметів, присудків, другорядних членів?
2. Якщо два і більше, то які це члени речення? Назви їх. На яке питання вони відповідають? До якого слова відносяться (з яким словом зв'язані)?
3. Чи є між ними сполучник і?
4. Якщо є, то кома не ставиться. Якщо нема, між однорідними членами по-трібна кома (або коми).
5. Перевір написане.

Орфографічні та пунктуаційні ПОМИЛКИ.

Система контролю й оцінювання орфографічних та пунктуаційних умінь і навичок учнів:

- а) чітке розмежування помилок, за які оцінка знижується або ж не знижується; уведення до текстів контрольних робіт в основному лише тих слів, правопис яких доступний учням;
- б) відмову від негативних оцінок за письмові роботи з розвитку зв'язного мовлення;
- в) постійну роботу з метою запобігання орфографічним і пунктуаційним помилкам

Класифікація помилок залежно від:

1. Розділу орфографічної системи.
2. Причини допущеної помилки.
3. Принципу орфографії і пунктуації, який порушено учнем.
4. Частотності помилки.
5. Характеру помилки (груба-негруба).

Робота над помилками

Пам'ятка

1. Крапка, знак питання і знак оклику в кінці речення.

Випиши речення. Постав у кінці його потрібний знак. Наприклад: *А хто в цій хатці буде жити?*

2. Перенос слова.

Поділи слово на склади для переносу. Роби так: *осу-ка*. Запам'ятай!

Одну букву не можна залишати на рядку і не можна переносити на новий рядок.

3. Знак м'якшення на кінці слова.

Випиши слово, в якому допущено помилку, правильно. Підкресли знак м'якшення і букву приголосного перед ним. Запиши ще два-три слова на це правило. Наприклад: *пень, тінь, сіль*.

4. Знак м'якшення у середині слова.

Випиши слово, в якому допущено помилку.

Запиши ще два-три слова на це правило. Наприклад: *сильний, візьми, лялька*.

5. Велика буква в іменах, по батькові і прізвищах людей.

Випиши слово правильно. Запиши ще два-три слова на це правило.

Наприклад: *Андрій, Авраменко Тамара Петрівна, Сашко*.

Індивідуальний характер роботи над помилками!